

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 7 կոպեկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և առաւօրեայ)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խւրաքանչիւր թաւին 2 կոպեկ.
Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1896 ԹԻԱԿԱՆԻՆ

24-րդ ՏԱՐԻ „ՄՇԱԿ“ 24-րդ ՏԱՐԻ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն գիրքով, նոյն պրոգրամայով և նոյն ուղղությամբ և ամբողջությամբ ստանում ենք սեփական հեռագրի բնույթը:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

«ՄՇԱԿ» տարեկան գինը թէ՛ Ռուսաստանում և թէ՛ արտասահմանում 10 ռուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ռ., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ռ., եօթ ամսվանը՝ 7 ռ., վեց ամսվանը՝ 6 ռ., հինգ ամսվանը՝ 5 ռ., չորս ամսվանը՝ 4 ռ., երեք ամսվանը՝ 3 ռ., երկու ամսվանը՝ 2 ռ., մի ամսվանը՝ 1 ռուբլի:

«ՄՇԱԿ» գրվել կարելի է ԽՐԱԿԱՆԱԿԱՆ (Խաղաղական և Բարոնական փողոցների անկիւնը) կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցեով. ТИФЛИСЪ, Редакция «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK»:

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

Հանաչեմք մեր երկրի. Սօլբերիի հառք. Արքայապետի համար. Ներքին Տեսչութիւն. Արքայապետի համար. Ներքին Տեսչութիւն. Վերջին տեղեկութիւններ. Նամակ Թիֆլիսից. Նամակ Թիֆլիսից. Արտաքին լուրեր. ՍԱՌԻՆ ԼՈՒՐԵՐ. ՀԵՌԱՅԻՆԵՐ. ԲՈՐՍԱ. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Թիֆլիսի ծով. եղեբերից:

ՃԱՆԱԶՆԵՐ ՄԵՐ ԵՐԿԻՐԸ

Մենք օգտվում ենք առիթից մի առաջարկութիւն անելու:

Ահա քառասուն և հինգ տարի է, որ կովկասում գոյութիւն ունի Աշխարհագրական ընկերութիւն. իսկ մենք մինչև այժմ չունենք մի լուրջ լիակատար աշխատութիւն կովկասագիտութեան մասին: Ամեն անգամ, երբ մենք անհրաժեշտութիւն ենք դրում մի որ և է տեղեկութիւն քաղելու մեր երկրի, մեր ազգայնականութեան մասին, ստիպված ենք լինում դիմել ցանազան հե-

տազոտութիւնների, մանկ այս և այն գրադարանը և յաճախ անկարող ենք լինում ձեռք բերել մեր ցանկացածը:

Իւրաքանչիւր գիտնական ընկերութիւն կարող է գործել երկու ուղղութեամբ. մի կողմից հոգալով, որ գիտնական հետազոտութիւններ աւելանան և հարստանայ գիտութիւնը, միւս կողմից լուրջ ջանքեր գործ դնելով, որ գիտութիւնը ժողովրդականանայ, որ ձեռք բերածը, զանազան տարրանայ ընդհանրութեան մէջ, դառնալով շատերի սեփականութիւն: Մեր ընկերութիւններից շատերը բաւականաչափ ուղարկութիւն չեն շարժնում այս վերջին պահանջի վրա և դրանով որոշ գրիչ Բ. վերջից թուլացնում են և իրանց առաջին նպատակը: Առանց մեծ համակրութեան, առանց շատերի մասնակցութեան և հասարակական կարծիքի դրժման անկախ լուրջ է մի որ և է գործ լինել տեղական և շուտով դարգանալ:

Իսկ այնպիսի մի գործ, ինչպէս է երկիր ճանաչելը և երկրի ու ազգայնականութեան մասին ճիշդ գաղափար ունենա-

լը, պէտք է որ համարվէր շատ հիմնական և հաճախ մի պահանջ:

Կովկասի մասին առանձին առանձին, այս և այն հետազոտութիւնների մէջ ցրված տեղեկութիւններ շատ կան: Պէտք է նրանց ժողովել, ենթարկել քննադատութեան, ստուգել և պակասը լրացնել նոր, սխառմատեղական ուսումնասիրութիւններով:

Ճամանակ է, որ Կովկասի Աշխարհագրական ընկերութիւնը վերցնէ իր վրա այդ կարևոր գործի նախաձեռնութիւնը և ձեռնարկէ կովկասագիտութեան մասին մի ամբողջ աշխատութեան, կցելով նրան ճիշդ և մանրամասն քարտեզներ:

Արշալի կաւեռնայ երկրի մէջ ինքնաձայնութեան, ինքնադիտութեան ծաւալը, այնքան աւելի գիտակցաբար կը կատարվի ամեն մի գործ, որ վերաբերում է երկրին և ազգայնականութեան, այնքան աւելի կը պահանջի սխալներ և թիրիմացութիւններ, որոնք տեղի ունեն տղիտութեան պատճառով:

Կովկասագիտութեան մասին լուրջ աշխատանքի կարևորութիւնը վաղուց է զգացվում և թող Աշխարհագրական ընկերութեան կովկասագիտութեան բաժինը, որի յիսնամեակը մոտենում է, այդ մեզ այդ աշխատութիւնը և իբրև կովկասեան բաժին պատուով օտնի իր յօբերանը:

ՍՈՒՄԵՐԻԻԻ ԺԱՌԸ

1 օգոստոսից, ուսուցիչ գործակալութեան միջոցով, ստացանք հետևեալ հեռագրերը յունվարի 21-ից.

«Այսօրվայ բանկետում մարիկ Սոյբերի մի ծառ արտասանեց, որի մէջ, ի միջի այլոց, ասեց. «Պղտում են, որ իբր թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է օգնել հայերին, այսինքն պատերազմ յայտնել սուլթանին»:

«Ինքն, Սոյբերի, կարող է միայն նկատել, որ ընթացիկ գործադրութեան վրա

Թիֆլիսյում կը հսկեն վեց պետութիւններ:

«Ոչ մի հիմք չը կայ ենթադրելու, որ Անգլիան իբր թէ կը միջամտի, որպէս զի ստիպի սուլթանին կառավարել հայերին ուրիշ եղանակով, քան այն, որով նա ցանկանում է կառավարել: Բեթորմանի իրադրժումը ժամանակ է պահանջում: Սուլթանի կառավարութիւնը թող է, որոշմանի և անընդունակ, բայց ջնտրը կը լինել ենթադրելու, որ սուլթանն է հրամանագրել այն զազանութիւնները, որոնք կատարվում են Փանաթիկոս—մահմետականների ձեռքով»:

«Անգլիան չը կարողացաւ պաշտպանել, որովհետև լիազօրութեան չունէր գործերով զբաւելու Փոքր-Ասիան»: Մարիկը չէ էլ կարծում, որ եւրօպական պետութիւններից որ և է մէկը ցանկանաւ գրաւել այդ երկիրը: Սուլթանին հարկաւոր է ժամանակ տալ: Ուրիշ երբ չը կայ Ձեռք ձեռքի տուած չը գործել պետութիւնների հետ կը նշանակէր նրանց դէմ գործել և առաջացնել թշուառութիւններ, որոնք աւելի վտանգաւոր կը լինէին, քան նրանք, որոնցից կամենում են խուսափել»:

«ԱՂԱՔԱՅՆՈՒՄ ԶԱՄԱՐ»

(Կ. Պօլսում)

Կը սիրեմ ձեռքը, երբ տաքով սենեակի մէջ, վառարանին դիմացը նստած, մտիկ կընեմ պնդ հովին որ կը սուլէ դուրսը և կը հալածէ ձիւնը:

—Քանի է դուրսը ցուրտին ատիճանը:
—Զրօնն հինգ վար:
—Պէ՛րբ... փայտ նետենք վառարանը:

Եւ երբ փայտը չոր է, երբ ամառունքն առնուած, պատրաստուած է, ինչ աղւոր կը վառի:

Բայց որչափ աւելի պիտի սիրէի ձեռքը, երբ ամէն մարդ վառարան ու փայտի սպառը ունենար, կամ գոնէ տուն մը ունենար պատարան, գոնէ իրձիթ մը, գոնէ տաքով հագուստներ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԻՎԵՐԻՍԻ ԾՈՎԱԶՆԵՐԻՑ

XII

Կ. Պօլսում

Խղճիւրեան պատրիարքի դէմ յարուցված ինտրիգները դարձեալ մէջոգի են հանում Կ. Պօլսի հայ էֆէնդիներին, ամբողջ 11/2 տարվայ դադարից յետոյ: 1894-ի վերջերն էր, որ նրանց իշխանութիւնը տապալվեց և հարուածն այնքան ուժգին էր, որ ամենքը կարծում էին, թէ անկումը վճռական է. բայց միևնանց յաջողող անաջող հանգամանքների կարծես թէ պատրաստում էին հին դրութեան վերականգնումը, երբ պատրիարքարանի խառն ժողովը մերժեց այդ էֆէնդիական ազգաբարձրութիւնները, և այժմ վստահօրէն կարելի է ասել, թէ քանի որ կրօնական և քաղաքական ժողովները կազմված են ներկայ ժողովրդական անձերից, պատրիարքական իշխանութեան մէջ փոփոխութիւն չի լինի:

Անցեալ տարի այս միջոցներին էր, որ մեծ աղմուկ և ոգևորութիւն էր յարուցված Կ. Պօլսում պատրիարքական ընտրութիւնների ժամանակ. պատրիարքը նոր, կրօնական ժողովը նոր, քաղաքական ժողովը նոր, բոլորն էլ զապախարակից, նոյն ուղղութեան և նոյն ձգտումների տէր: Եթէ այժմ Բ. Գրան ստիպմամբ և հայ պաշտօնեաների ազդեցութեան տակ նոյն այդ ժողովներն անվստահութիւն յայտնէին այն ան-

ձին, որի չորսն էին բոլորած իրանք՝ թիֆլիսահայոց այն տաղանդալի օրերում և որին իրանք բովանդակ իրանց բարոյական ոյժով և ժողովուրդի մէջ փոքր ի շատէ ունեցած ազդեցութեամբ հաւատարմացնել էին նեցով, թէ թիֆլիսը և թէ հրամանատար են եղած. եթէ ասում ենք, այժմ գասալիք լինէին միմյանիս այն պատճառով, որ այդ քանը հաճելի լինի Բ. Գրան և էֆէնդիների յանձնին, այն ժամանակ նրանք պէտք է ուրացած լինէին իրանց աւելի քան մէկ տարվայ ամբողջ ընթացքը և գործունէութիւնը, դառնա՞նա՞ծ պիտի լինէին այն խոստման, որ տուել էին Խղճիւրեանին՝ իրանց ընտրութեան ժամանակ—հետեւելու միասին այն քաղաքականութեան, որ այն ժամանակի պարագաները ծնեցնում էին: Եթէ հարկ է, որ Խղճիւրեան սրբազան հեռանայ, այն ժամանակ այդ ժողովականները ևս իրաւունք չունեն պատրիարքարանում թաղաւորելու, որովհետև ըսկզբից մինչև վերջը իրանք համակարծիք և խորհրդակից են եղել, և համոզված կերպով են հետեւել նրան, որովհետև պատրիարքը գործել է կամ խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի վարժական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական խառն ժողովի տուած որոշումների համաձայն և կամ ինքնաբերաբար, սեփական ուղղութեամբ, որ նոյնպէս յենված է եղել ընդհանուր հաւանութեան վրա: Եւ այս էր պատճառը, որ այդքան սերտ միացած էին պատրիարքը և պատրիարքարանի վարչական ժողովները և նաև բովանդակ հասարակութիւնը, մի բան, որ միայն յաւեւրական

մերկութիւնը ծածկելու, գոնէ հաց՝ անօթի չը մնալու համար:

Ասող, անոնք որոնց կերակուրը անօթութիւնն է միայն և հագուստը՝ մերկութիւնը, ինչ կընեն հիմա:

—Ի՞նչ կընեն հիմա անոնք:

Անս հարցում մը որ մաքերնիս կիշայ ամէն անգամ որ ձիւն կը թափվի Երկրէն:

Ուրբաթ օրը այցելեցի խաղաղարի Ս. Խաչի թաղական խորհրդարանը:

Երեւակայեցէ թաղական խորհրդարան մը չորս փայտէ երկայն սեղաններով, զանազան կերպաններու կոյտ մը գետինը, խաչոր մկրատներ, ասեղ, դերձան, կանգուն և երկու կարի մեքենայ ու քանակն աւելի տիկիներ և օրիորդներ, որոնք գլուխին ծածկ, կը կարեն ու կը կարեն:

Կերակուրի ատենը կուգայ. աշխատողներն սեղաններէն մէկը ձախ սեղանի կը փոխուի:

—Ի՞նչ պիտի ուտենք այսօր, կը հարցնէ ամենէն օրկրամոռներէն մէկը:

—Այսօր պահէ է, լուրիս և ձիւնապատու միայն:

Ու կը շարունակէ սեղանի շուրջը: Զաչին ետքը օրիորդները կը սպասեն որ ներկայ եղող Սրբազանը աղօթք ընէ, որպէս զի սեղանէն ելլեն:

—«Հայտէ» աղջիկներս, մի սպասէք, դուք գործի սկսեցէք, կըսէ Սրբազանը, ես ձեր տեղն ալ կաղօթեմ, ատեն չը կորսնցնենք:

Ա՛հ, այո, ատեն չը կորսնցնենք, մերկեր կան որ կը սպասեն, և անօթիներ կան:

Ու կարը կրկին կը շարունակուի խորհրդարանին մէջ:

Ս. Խաչի թաղական խորհրդարանին մէջ և միւս ամէն թաղական խորհրդարաններուն մէջ, հաւատացեք, այդչափ օգտակար բանով մը պարագայ չէին մինչև հիմա:

Միմիայն խորհրդարանը հաւաքուած տիկիներ և օրիորդները չեն որ հագուստ ու ձերմակեղէն կը կարեն, ուրիշներ ալ իրենց տանը մէջ կախաւոր և անոնք որ չեն կարեն, կերպանները, ձերմակեղէնները կուտան, իրենց հիւնքը, աւելորդները և նոյն իսկ անհրաժեշտները:

Ի՞նչ սիրուն պատմութիւններ կայ նոյն ժամանակներուն ամենէն:

Կին մը որ աւելորդ հագուստ կամ պատրաստ դրամ չունի եղբոր, իր ասպարանները հաներ տուեր է, որպէս զի ծախեն ու կերպաս ցնեն:

Ուրիշ մը կաթնայ մը բերել է. Սրբազանը ենթադրելով որ կարող էին մըն է նոյն ժամանակ չէ ուզած ընդունիլ նոյնը, սակայն կինը այնչափ սնդիկ, այնչափ թախանձեր է, որ անկարելի եղեր է մերժել:

Նեպ ամենաբարձր զիրքն ունի Տատեան Արթին-փաշան, արտաքին գործերի մինիստրի օգնականը, *) որ երբեմն Ազգային ժողովի ատենապետն է եղած, բայց այնուհետև միշտ չէզոք զիրք է բռնած: Սեպտեմբերի 20-ին միայն սուլթանի յանձնարարութեամբ նա զինաց պատ-րիարքին՝ եկեղեցում պաշտամունքներին գուրս հանելու համար, բայց յաջողութիւն չունեցաւ, որովհետև ոտովկանութիւնը տարբեր չարժան էր ունեցած:—Նրանից վերջ գալիս են սենատ օրենքը՝ ինչպէս Նուրեան ցովհ. էֆ., Աթ-վիլէն էֆ. և Սեֆէրեան Նշան էֆ., որ տալազական զլխաւոր վարչութեան տեսուէն է Թէ առաջինը և թէ մանաւանդ վերջինը՝ միշտ ան-ջատ են եղած և ապա՝ ժողովրդից, իրանց կարծիքներով և ուղղութիւնով: Եթէ Նուրեան-նի, Մագաուտ Սիմօնի և Տիգր. Երուսաղեմի (հայտ, դատաւոր) նման մարդիկ մինչև 1894 տարին՝ միշտ նշանակուած էին ըզրաքական ժողովի անդամ և ատենապետ՝ կամ «Արեւելքի» լեզուով վարչապետ (այսինքն վարչ-չութեան զլուխ) կամ ինքն մինչև իսկ քաղաքական ժողովի մէջ գտնուած էր ոչ իբրեւ ատենապետ, այլ իբրեւ անդամ Բ. Դրան մի պաշտո-նեայ, այն ժամանակ վարչութեան ղեկը գտնու-վում էր այս վերջինի ձեռքը և բոլորը նրա պաշ-տօնական զիրքից ակնածելով և իրանց անձնա-կան ազատութեան համար, լուծում էին նրա կա-

Սրբազանը մը, որուն զիմեր են հագուստ ուղեւոր համար, իր հագած զգեստները հաներ նոյնիսկ է ըսելով:

—Ասոնք առէք, ես գոնէ կրնամ նորը չինել տալ:

Ուրիշ պատմութիւն մըն ալ:

Ամէն եկեղեցի սովորութիւն ունի վաղը, Ս. Ստեփանոս նախավայրն տօնախմբութեան առ-թիւ, ձաչ մը տալու իր դպիրներէն, որոնց պաշտպան սուրբն է Ստեփանոս: Այս տարի Ս. Խաչի դպիրները, 14-15 տարեկան տղաքներ, նամակ մը գրելով իրենց քարոզչին, ինքրած են որ այդ ձաչին համար ծախսուելիք դրամը յատ-կացուի կարօտեալներուն հագուստ զրկելու գոր-ծին:

Արդեօք ուրիշ դպիրներ նոյն բանը մտածած են:

Կրցածուս չափ, կրցածնէս աւելի տանք այս աղքատներուն, միշտ պակաս, շատ պակաս տը-ւած պիտի ըլլանք:

Շատ մը զիբրակեցիք և նոյն իսկ ունեւոր ընտա-նիքներ պատրաստ բանած և մը ունին՝ իրենց պարտականութիւնէն խոյս տալու համար:

—Իսն մը չեմ կրնար ընել, ես ալ իմ աղ-քատներն ունիմ, ամենուր չեմ կրնար հասնիլ, շատ կը համարիմ ձեր ետանդին, բայց իցի-թէ ունենալի ու տալի, Աստուած գիտէ որ եթէ վիճակահանութիւնը ինծի ելլէր... և այլն:

Ասոնք անսիրտ, կեղծաւոր, պզգալի արարած-ներ են: Կացուցիւն կան, որոնց առջև այդ տեսակ մերժողական պատճառները ոչ միայն արգելադրի չեն, այլ պարզապէս անողորմ և զարմուկի:

«Հայրենիք»

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՅԳԵՌՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ

Երկրագործութեան մինիստրութիւնը զիմէ էր կողմանեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան ինքրելով սրա կարծիքը այն միջոցների մասին, որոնցով կարելի է զարգացնել այդ գործ ու-թիւնը և բանջարաբուծութիւնը (Գիւ-ղատնտեսական ընկերութեան հաշիւներով): Գիւղատնտեսական ընկերութեան իրանց կարծիքը ներքին յարուցած ինքրի մասին: Այդ կարծիքները ստացված են արդէն և մշակված:

Ընկերութիւնը իր կողմից բազմաթիւ միջոց-ների շարքից կանգ է առել այնպիսիների վրա, որոնք ունեն անվիճակ գործնական նշանա-կութիւն և կարող են կարճ ժամանակում աղբիւր գործնական կենտրոն վրա:

մայականութիւնների առաջ. իսկ այդ է ֆէն-դին երի քաղաքականութիւնն է եղած միշտ աղբիւրի շահերը հաշուեցնել Բ. Դրան շահերի հետ, ամեն բանի մէջ խոնարհելով կառավարու-թեան պահանջի առաջ, օտարներից բոլորովին հեռու մնալ և անպայման համակերպել կառա-վարչական շրջաններից իրանց արված ներշնչում-ներին և եղած աղքատագործիներին:—Այս քա-ղաքականութեան ներկայացուցիչներն են, բայց վերջիններից, նաև Գարբիէլ էֆ. Նորատուն-կեան (Բ. Դրան իրաւագէտ խորհրդական) որ այժմ էլ ատենապետ է Ազգային ժողովի, Զար. էֆ. Մեքիմեդով, Թորոսեան (գաւառոր) և այլ-քանի մի բարձր պաշտօնեաներ:—Իսկ Երանան Արքայաժամ փաշա, որ տարօրինակ կերպով այժմ՝ բարձրագոյն յանձնարարութեամբ, աղբիւրի պատ-րիարքարանի ղուտն է ձեռնել, պետական պաշ-տօնեայ չէ, բայց փաշայութեան աստիճան ունի, որը նրան տուած էր իր մշտական խաղաղից ըն-կերը՝ սուլթան Աղիզ: Երանան՝ նախկին սեղա-նաւոր է, մեծահարուստ, և շատոնց քաջկամ է գործի հրապարակից և ապրում է զլխաւորապէս Բէյքօղում, Բօսֆօրի մուտքի վրա, (Սև ծովից), ուր սքանչելի կալուածներ և ընդարձակ անտառ-ներ ունի: Այս մարդը երբէք աղբիւրի կենտրոն-գլխաւոր չէ, ոչ էլ որ և է պաշտօն վարած:—Բերայի մեծ փողոցի վրա ամենից գեղեցիկ չէ-քան իրանն են, ինքն է ի միջի այլոց՝ Պօլսի միակ, բայց նշանաւոր կուրթի, Cercle d'Orient-ի տէրը և զլխաւոր clubman-ը և առատ փող է ծախում իր ամեն մի հաճոյքի համար: Ինքն ար-ժանաւոր ժառանգը և յաջորդն է իր հօրեղբոր՝ Գարաբէշի կարապետ բէլի, որի նկարագիրը

Նախ՝ ընկերութիւնը առաջարկում է, որ Ան-գրիկական զանազան մասերում, այն է Գուլիս-թի, Թիֆլիսի, Երևանի, Գանձակի, և Բագուի նահանգներում հաստատվեն տնկարաններ, որտեղ բուսցնվեն և խնամվեն մրգատու ծա-ռերի տունկեր լաւ տեսակներից, որպէս զի մեր երկրի այգեգործները կարողանային հեշտու-թեամբ ձեռք բերել իրանց ցանկացած ծառերը:

Երկրորդ՝ ընկերութիւնը նպատակադրում է գտնուել, որ իւրաքանչիւր նահանգում բացվէին առնուազն մի մի օրինակելի այգի, որտեղ իւրաքանչիւր ցանկացող, իւրաքանչիւր գիւղացի կարողանար որոշ ժամանակամիջոցում սովորել գործնականապէս կատարելագործված այգեգոր-ծութիւնը:

Երրորդ՝ ընկերութիւնը օգտաւէտ է համարում, որ կառավարութեան հաշիւով նշանակվէին գործ-նական այգի գործ ու թիւնը հ մ ու տ գ ի տ ց ո ղ չ ը ի կ այգի գ ո Ր ծ Ն Ե Ր, որոնք չըլլին գաւառի զանազան մասերը և գործնակա-նապէս ղեկավարէին գիւղատնտեսներին, ցոյց տալով թէ ինչպէս պէտք է մտցնել այս և այն կատարելագործութիւնը և ինչպէս մաքառել այս կամ այն հիւանդութեան և դժբաղդութեան դէմ:

ՆԱՍԱԿ ԽՈՒՄԻՈՒԹԵԱՆ

Էջմիածին, յունվարի 18-ին

Խնդրում եմ բարեհաճէք տպել հետևեալը: Հօրիսիմէի վաճի վաճառական երկարակա-նի շինութիւնը մօտ է աւարտման: Այնպէս տա-րի այդ շինութեան համար հետևեալ դրամական նպատակներն եմ ստացել. իշխան Արամէլիք-Լա-զարեանից՝ 200 ր. Աստաթեանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու ծխատէր Սարգիս քահանայ Բէգ-Նա-զարեանի ձեռքով—118 ր., նոյն քաղաքի բարե-պաշտ ժողովրդից, երանացի կերպով Գիւղարա-նեանի ձեռքով—100 ր. և Ելիկից, Մարգարէի առաջ քահանայ Սուքիսեանի ձեռքով, նոյնպէս ժողովր-դից—26 ր.:

Արանով հրապարակով շնորհակալութիւն եմ յայտնում բարեպաշտ նախնաւոր անձանց՝ աջ-թիւնով նրանց համար և օրհնելով նրանց կենա-լոր, որ չեն դադար ըստ յոյսու կարողութեան օրհնել ինձ բարեկարգել և բարեկարգել մեր ամե-նանորիք և ամենահոյակապ վաճիքից մէկը:

Վաճառայր ս. Հօրիսիմէի վաճիքի՝

Երեմիա Եղիսիպոս

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շաբաթ, յունվարի 20-ին, ամենայն հայոց կա-

սրամիտ Պարոնեան՝ «Ազգային ջօջերի» մէջ երկու-բառով է բացատրած, ասելով.—«Մ զ ի թ մ ը շ ի-ն էլ տ ու ա ծ է չ, որ բառական է եղած ցոյց տա-լու համար նրա բովանդակ գործունէութիւնը և ուղղութիւնը:

Նշանաւոր դեր է խաղում Կ. Պօլսում նոյնպէս Աթիլ էֆ. Ունջեան, հարուստ վա-ճառական, որը միշտ մեծ մասնակցութիւն է ու-նեցած աղբիւրի գործերում բռնած է պետական պաշտօնականների կողմը, և հետեւած նոյն քաղա-քականութեան, որովհետև ինքն, իբրեւ Կ. Պօլսի մեծագոյն կապալաւորներից մէկը, շատ մեծ չա-հեր ունէր՝ կառավարութեան հայեցքին համա-պատասխան ընթացքին հետեւելու: Բայց միւս կողմից՝ Ունջեան յայտնի է նաև իբրեւ բարեկարգ-Կ. Պօլսի հարուստ վաճառականների և սեղանա-ւորների խմբի մէջ կան, սակայն, նաև այնպիսիք, որոնք թէև անձուկ յարաբերութեան մէջ են կառա-վարութեան և վերջինից հայ պաշտօնեայ էֆէն-դիների հետ, բայց հակառակ են է ֆէն դին ե-րի սովորական քաղաքականութեան, և մասնա-կանգ վերջին տարին կատարելապէս յարած են իրմիջանկիւն: Անշարժար է այստեղ նրանց անուն-ները յիշելը. բայց ինձ շատ լաւ յայտնի է, որ այս կարգի աղ ու ա շ ու ը ն ե Ր ը աղբիւրի ըն-ունեն իրմիջանկիւն մօտ և վայելում են նրա համակրութեամբ:

Եթէ՛ դժբախտ հանգամանքների բերմամբ, Բ. Դրան պաշտօնեայ էֆէնդիների աղբիւրի ընկեր-աւելանայ Կ. Պօլսի պատրիարքարանի գործերում, նրանք չափազանց ուրախ պիտի լինեն «Հայրե-նիքի» գաղաւթից, որի էջերում գտնուած էին նրանք միշտ իրանց գործունէութեան դատապար-

թողիկոսի անուանակոչութեան տօնն էր: Այդ առիթով Թիֆլիսի քաղաքապետ իշխան Արզու-տիսկի-Դոլգորուկի ուղարկեց Վ. Ե. մի շնորհա-ւորական հեռագիր: Վաճիքի մայր-եկեղեցում կա-տարվեց մաղթանք: Շնորհաւորական հեռագիր-ներ ուղարկվեցին և զանազան հիմնարկութիւն-ների կողմից:

Կիրակի, ամսիս 21-ին, կառավարչապետի պալատում կայացաւ ուստաց Աշխարհադրական ընկերութեան կողմանեան բաժնի հանգիստը: Ներկայ էին կառավարչապետի օգնական կոմս Տատիչիկ, զանազան վարչական հաստա-տութիւնների, գիտնական ընկերութիւնների և մամուլի ներկայացուցիչներ: Գեներալ Զեկեօնի-բանաւով նիստը յայտնեց, որ այդ օրը Պետեր-բուրգում տօնվում է ընկերութեան զինուորա-թեան յիւնամեակը, որին ներկայ կը լինի կողկա-սեան բաժնի հովանաւորողը՝ Կովկասի կառավար-չապետ Ս. Երեմեանովը և բաժնի կողմից կողմու-նի և կը շնորհաւորի յիւնամեակը: Յետոյ կարդաց մի ամփոփ նկարագիր այն գործողների մասին, որոնք ղեկավարել են ընկերութեան գործերը նրա սկզբնաւորութեան օրից մինչև այժմ: Ըն-կերութիւնը վայելել է ուստաց կայսրների և բարձրաստիճան անձանց առանձին համակրու-թիւնը: Ընկերութիւնը ունի հինգ բաժին, որոն-ցից մէկն է կողկասեանը, որը հիմնվել է 1850 թուականին և ունի ուրեմն 45 տարվայ գոյու-թիւն: Պատմական այդ կարճ տեսութիւնից յե-տոյ ա. Ֆիդուրովիկի կարդաց մի զեկուցում այն օգալին հասանքների մասին, որոնք տեղի ունեն մեծ տարածութիւնների վրա և աշխա-տեց ենթադրաբար օրոշելու ձանադարձը, որով անցել են ամիսներ առաջ այն հոռանքները, որոնք առաջ բերին սարսափելի հեղեղներ Գուլիսիի նահանգում: Գաղաղաբար, զեկուցանողը խօսում էր ցածր ձայնով և շատ էր ընդարձակել իր գը-րուածքը աւելորդ և կորմնակի բացատրութիւն-ներով: Նիստը սկսվեց ժամը 2-ին և տեղի մօտ երկու ժամ:

Պետերբուրգի լրագիրները հարգադրում են, ֆը-րանսիական լրագիրներից առնելով, որ թաղա-թառանգ Յէտարովիչի առողջութիւնը նշանաւոր կերպով բարելավել է: Ինչպէս յայտնի է, Թաղա-թառանգը գտնվում է Ֆրանսիայի Թիւրքի քա-ղաքում:

Շաբաթ, յունվարի 20-ին, բանկի թատրոնում տեղի ունեցաւ հռչակաւոր պիտիստ Ալէք-սանդը Զիլօտի կօնցէրտը: Պիտիստը մեծ անուն ունի Եւրոպայում, այդ պատճառով աւե-

տութիւնը, որքան այդ թիւը էին տալիս գրաքն-նական պայմանները և այդ պատճառով էլ մասու-լաթի ատում այս թերթը վերոյիշեալ էֆէնդիներ-ի խմբի միացած են նաև բանի մի եւրոպի-պոսներ, անաթան հոգեւորականներ, որոնց մէջ առանձնապէս փայլում են Բուրուայից արտաքու-նախկին առաջնորդ Բարդուղիմէոս եպիսկոպոս Զամիչեան և Միշագիւղի նախկին քարոզչ Վա-ւ-րաւ եպիս. Մանկունի և որոնց սկսել է ձա-յնակցել քանի մի խնդիրներում նաև Մեքիսե-դէկ եպիս. Մուրադեան:—Այս սրանք են արը, պատրիարքի հրաժարման ինքիւրը Բ. Դրան յանձ-նարարութիւնից դուրս, յաղաղիցը: Բայց վեր-ջին տեղեկութիւններից երևում է արդէն, որ այդ մեքենայութիւնները կատարեալ անաջո-ղութեան կը մասնվեն և սրբ. Իվմիրեան կը շարունակէ յարատեւել իր ընթացքը, յենված պատրիարքական ժողովների և ժողովրդի վստա-հովեան վրա:

Այդ մի և նոյն էֆէնդիների, աշխուշոյնների և եպիսկոպոսների խումբն էր, որ դժգոհ աչքով էր մտիլ տալիս, որ իվմիրեան սրբազանի մօտ մօտը ունէին ժողովրդա-կան մար դէկ և երիտասարդութիւնը, քան իրանք, որոնք մի անգամ ընդ միշտ երես էին դարձրել իրանցից և որոնք իրանց օրգանը, «Հայրենիքի» մէջ, ա-մեն յարմար առիթից օգտու էին քաղում երեսն հանկու և հարուածելու համար մինչև այն փա-մանակ յարգանքով, ակնածութեամբ և չողդրու-թութեամբ չըջապատված էֆէնդիական կամայա-կանութիւնները:

Ակնատես

*) Չեմ հաշիւում Փորթուգալ Միքայէլ փա-շան, որ աւելի բարձր է (մինիստր կայսե-րական գանձի), բայց իբրեւ հայ-կաթոլիկ բնա-կանաբար չէզոք է այդ պատրիարքական խնդ-րում:

Այդ
Արդու-
հարհա-
նում կա-
ռազիր-
ութիւն-

լորդ չենք համարում մի քանի կենսագրական տեղեկութիւններ տալ նրան մասին: Ձիւթի ծնունդը 1863 թիւին Մա- նուկ հասակից արդէն մեծ ընդունակութիւն էր ցոյց տալիս զէպի երաժշտութիւնը և արդէն 9 տարեկան հասակում ծնողները տարան նրան Մոսկվա, ուր և մտաւ նա կոնսերվատորիան և պարագում էր պրոֆէսոր Չիլիբիւի ղեկավարու- թեամբ: Ապա նա չարունակեց իր երաժշտական կրթութիւնը Բուրիշչեյնի մօտ, և աւարտեց կոն- սերվատորիան ոսկէ մեդալով: Կոնսերվատորիան վերջացնելուց յետոյ Ձիւթին գնաց արտասահ- ման, ուր Ֆրանց Լիստը ընդունեց նրան և պա- րագում էր նրա հետ: Թէ Լիստի մօտ եղած մա- մանակ և թէ յետոյ Ձիւթի չէր դադարում կոն- ցերտներ տալ Գերմանիայում: 1889 թիւին նա Մոսկվայի կոնսերվատորիայի պրոֆէսոր հրաւիր- վեց, ուր մնաց երեք տարի: Ապա նա սկսեց կոնցերտային ճանապարհորդութիւններ կատարել եւրոպական զանազան քաղաքներում մեծ աջո- դութեամբ: Շարաֆ օրվայ կոնցերտը մեծ հասա- րակութիւն էր գրաւել թատրոն, կոնցերտի պրո- քամը շատ հետաքրքիր էր, և Ձիւթի ընդունակեց համարակութիւնից բուռն ծախահարութիւններով:

ԲԱԹՈՒՄԻՅՑ մեզ գրում են. «Գործարանները սկսեցին գործել և վերջապէս գաղթականների համար մի կտոր հացի դուռ բացվեց: Այստեղ չը տեսնված մեծ ձիւն եկաւ, բայց օդը մեղմ է:»

ԳԱՐԱՍՈՒԲԱԶԱՐԻՑ մեզ հաղորդում են. «Ամսիս 10-ին այստեղի հայոց ծխական գաղթում կայա- ցաւ մանկական գրականական երեկոյ և տոնա- ծառ: Հրաւիրված էին աշակերտների ծնողները և տեղիս օրիորդաց գաղթի աշակերտները: Երկու սեռի աշակերտները բերանացի արտասա- նեցին բազմաթիւ ոտանավորներ և առակներ: Երեկոյան ընթացքում մեծ զուարճութիւն պատճառեցին մտաւորական լապտերի և կենդանի պատկերները գիւղական կենտրոնի: Ժողովրդի վրա մեծ տպա- ւորութիւն թողեցին Պատկանանի տեղական բարբառով գրված ոտանավորները:»

ԳՂԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Մշակի» անցեալ տարվայ № 150-ի մէջ հաղորդված էր, թէ ղեկ- տնաւորի 16-ին վախճանվել է Տէր-Մովսէսեանը և նրա աղբակները նուիրել են 3000 ռ. բա- րեւորական նպատակով: Վախճանվող եղել է Զովակիմ Տէր-Ստեփանոսեան Ֆիլիստինցը և ոչ Տէր-Մովսէսեանը, և Ֆիլիստինցի աղբակներն են նուիրել յիշեալ 3000 ռ.:»

ԶԱՐԱԹԱԼԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 8-ին, երկուշաբթի օրը, ուսուցչական խմբի նախա- ձեռնութեամբ, սիրողների խումբը ներկայա- ցրեց Ստեփանեանցի «Բանդա օջախ» կո- մէդիա, երեք արարածով, յարմարեցրած տե- ղիս արժան ընմին, և «Օրթոնալու քէֆը» վոդեվիլը: Այդ ներկայացումը տրված էր, ինչ- պէս միշտ, յոգուտ ուսումնարանի: Ներկայա- ցումը անցաւ բաւական աշուղ: Զուտ արդիւնքը եղաւ մօտաւորապէս 60 ռ.:»

ԼԱՅՊՅԻԳԻՑ մեզ խնդրում են տպել. «Լայպցիգի հայ ճեմարանական ընկերութիւնը կրկին անգամ զիմում է հայրենիքում կամ արտասահմանում եղող այն պարոններին, որոնք զանազան ժամանակ- ներում ընկերութեան զանազանից դրամ են փոխ առած և մինչև այժմ յետ չեն դարձրած, չը զրանալ իրանց բարոյական պարտքը ճանա- չելու:»

ՀԻՆՆԱԼԻՑԻՑ մեզ գրում են: «Թող տուէր ուղղելու մի սխալ, որ մտել է «Մշակի» 2-րդ համարում Հին-Նախիջևանից գրած մեր նա- մակում: «Սարգիսար» թրքաբանակ թարգման ծա- դած կռի մէջ պառաւ թրքաբան ոչ թէ սպան- ված է, ինչպէս գրված էր նամակում, այլ վի- բաւորված է:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ
ՎԵՐՁԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՆՆԵՐ
Անգլիական կաթողիկոսների «Catholic World»

ամապրի ղեկտնմքերի համարում զօկտօր Հայ- վերնատ ղեկտնմք է մի լուրջ յօդուած հայերի անցեալի և ներկայի մասին: Իսկ «Investors Re- view» յունվարի ամսատետրում Ա. Ռիլսոն յայտ- նելով իր կարծիքը ներկայ գրութեան մասին, աշխատում է ապացուցանել, որ Անգլիան պէտք է առմիշտ ընդունի համերաշխութեան քաղաքա- կանութիւն Ռուսաստանի հետ բոլոր այն խնդիր- ներում, որոնք վերաբերում են Ասիային: Ձեռք ձեռք տուած՝ այդ երկու պետութիւնները կա- բող են իսկապէս ապահովել կարգ ու կանոնը: Ասիայում և խաղաղութիւնը Եւրոպայում:

Ինչպէս հաղորդում են անգլիական լրագիր- ները, Ֆրանսիական, իտալական և անգլիական հիւպատոսները, որոնք ուղեւորվել են Ձէյթուն բանակցութիւնների համար, ճանապարհի դժուա- րութեան պատճառով տեղ կը հասնեն յունվարի վերջից ոչ վաղ: Մասնաւոր դժուար է Անթիա- պի և Մարաշի մէջտեղ գտնվող ճանապարհ տեղե- րով անցնելը: Հիւպատոսներին ուղեկցում են 80 զինուոր: Ասում են, որ սուլթանը շատ ուզում, որ չուտով վերջ զնվի հայերի ապստամ- բութեան Ձէյթունում և այդ պատճառով կը բաւականապէ միայն նրանով, որ ապստամբները յանձնեն զէնքերը:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՒՐԿԻԱ

Արտասահմանի և ուսաց լրագիրները վերջին օրերս շատ են զբաղված այն հարցով, թէ ճշմա- րիտ կայացել է Ռուսաստանի և Թուրքիայի մէջ պաշտպանողական և յարձակողական դաշնագրու- թիւն, ինչպէս պնդում է անգլիական «Pall-Mall- Gazette» լրագիրը, թէ ոչ: Զը նայելով, որ ուս- աց արտաքին գործերի մինիստրութեան օրգան համարվող «Journal de St. Petersburg» հերեքեց այդ լուրը, բայց և այնպէս, ինչպէս հաղորդում է «Новое Время» լրագիրը, Եւրոպայում այդ լուրը յովանդ է առաջ բերել և նոյն իսկ լուրջ պետական մարդիկ հաւատ են ընծայում այդ լուրին:

Ինչպէս հաւատացնում է «Pall-Mall-Gezette», ուսա-թիւրքական դաշնակցական նոր պայմանա- գիրը, որը իբրեւ թէ մինչև անգամ արդէն հաս- տատված է, հիմնված է 1839 թիւ Ռուսաստանի և Թուրքիայի մէջ կապված Հունթար-Իսկէնդէի դաշնագրի վրա: Յայտնի է, որ այդ ժամանակ օսմանեան կայսրութեան գոյութիւնը վտանգի էր ենթարկված Նիկիտոսի խեղճի Մանթե-Ալիի կողմից: Սուլթան-Մամուդը դիմեց Նիկիտայ I կայսրի օգնութեան, և կայսրը աղաւթեց նրան վտանգից, ուղարկելով Փարս-Ասիա ուսաց օժան- դակ զօրք: Բռնաբեր ավերի, Հունթար-Իսկէն- Դի խարժութեան վրա բանակ դրած զօրքի ներկայութեամբ գրվեց յարձակողական և պաշա- պանողական նիդակակցութեան դաշնագրի Ռու- սաստանի և Թուրքիայի մէջ, որը ստիպեց Ման- մէ-Ալիին հեռանալ:

Եւ ահա այժմ, ասում է անգլիական լրագիրը, այդ դաշնագրի հիման վրա կապված նոր պայ- մանների շնորհիւ, Ռուսաստանը սպառնական զիջք է ձեռք բերում Միջերկրական ծովի վրա: Դաշնագրի քաղաքական նշանակութիւնը կայա- նում է նրանում, որ Թուրքիան ինքը խոստովա- նում է իր անգործութիւնը՝ դուրս գալու արտա- քին դժուարութիւնների և ներքին խռովութիւն- ների միջից, ուստի և օրոշել է վրէպութիւն որո- նեւ Ռուսաստանի զբիւրում: Այժմ նա օրիշ բան չէ, եթէ ոչ Ռուսաստանի վաստակ մի պետու- թիւն: Նա իրաւունք է տուել իր դաշնակցին իր զօրքով գրաւել օսմանեան կայսրութեան որ և է մասը, որտեղ վտանգ կը ծագի հասարակական ապահովութեան համար և որտեղ կը խանգարվի կարգը:

Այդ ենթադրական դաշնագրի մասին ահա ինչ է ասում անգլիական ազատամիտ կուսակցու- թեան օրգան «Daily News» լրագիրը. «Ռուսաստանին, ճակատագրի կամքով, վի- ճակված է անխուսափելի կերպով «հիւանդ մար- դու» (Թուրքիայի) ժառանգը լինելու: Ինչի հա- մար մենք պէտք է արգելք լինենք նրան այդ բանում, երբ մենք համոզված ենք, որ միշտ կարող ենք պաշտպանել մեր շահերը, երբ Ռու- սաստանը կամենայ աւելի հեռուն գնալ: Ամեն մի դաշնակցութեան մէջ բնականաբար տկարը ենթարկվում է զօրեղին և մարդկութիւնը միայն

կը շահվի, եթէ սուլթանի կառավարութեան վերջ դրվի:»

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԿԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, յունվարի 13-ին
Հաւանորէն, հեռագրական գործակալութիւնը հաղորդեց ձեռք օրում այն ղէպը, որ բոլոր Պօլիսը կը մասնէ ահադին յուզմունքներու և սարսափներու և նիւթ կըլլայ զանազան խորհր- դածովեանց: Տիգրան Գարակէօղեանի վրա գոր- ծուած սպանութեան փորձն է դա և անոր հետե- ւանքը եղող մահը:

Երեքշաբթի իրիկուն, յունվար 9, Տիգրան Գարակէօղեան կառքով կերթար իր տունը, Բերա, Աղա-Համամ, տանը առջև կառքէն կիջ- նայ, հազիւ ոտքը սեւէն ներս կը զնն ու ահա մարդ մը կը անկուի ետին ու կը սկսի ձեռքի դաշնովը հարուածներ տալ. Գարակէօղեան կուզէ պաշտպանել ինքզինքը, սակայն յարձակ- վողը իրարու ետեւ եօթը հարուած կը ղեկողէ երկիւմունքին և փորին կողմերը, զինուորներ և ոստիկանութիւնը սարսափով հանդիսատես միայն կըլլան, առանց համարձակելու ձեռքակալել զայն, որ փախչելով աներևոյթ կըլլայ: Գարակէօղեան արիւնաթաթաւ գետին կիշնայ, բժիշկներ կը հասնին, երկու օրում մէջ չուայրուած դարման- ները անօգուտ կըլլան: Գարակէօղեան մեռաւ հինգշաբթի, յունվար 11, կէսօրին:

Տիգրան Գարակէօղեան Պօլսի հարուստներնէ մէկն էր, երեք եղբայր Պարսկաստանի և Եւրո- պայի հետ վաճառականական ընդարձակ յարա- բերութիւն ունէին ու կը ներկայացնէին 10 մի- լիոն ռուպլիի հարստութիւն մը:

Միայն Տիգրան Գարակէօղեան 31½ միլիոն ունէր: Սակայն այս ահադին հարստութեան մէջ ապրած են զարհուրելի կծծիւթեամբ, որուն նմանը Պաղլաք միայն զիտէ նկարագրել. հայ դրամատերի այս տիպարը մէպերու լաւագոյն նիւթ կրնայ ըլլալ մինչև հիմակ աղբային դա- նազան ընկերութիւններու, հաստատութիւննե- րու հազիւ թէ նուիրած են 1000 ռուպլի, և վերջերս հազիւ թէ 90 ռուպլի զրկեցին Պատ- րիարքին սովեալների համար:

Ի դէպ, յիշենք այստեղ, որ Տիգրան Գարա- կէօղեան եղած է Գարակէօղեան հռչակաւոր կտակին ունէրացունը «Մշակի» ընթերցողնե- րը աղէկ գիտեն այս կտակին պատմութիւ- նը, որ 24 տարի է ի վեր զբաղեցուց հայ մամուլը: Կտակողն էր Գարակէօղեաններու մեծ եղբայրը, Կարապետ Գարակէօղեան, եւմոա- կան հանձնար մը, ճշմարիտ աղբաւթ մը, որ 1870-ի Հարստահարութեանց Յանձնաժողո- վին աշխատութեանց մասնակցեցաւ և վարեց Աղք. Ժողովին ատենապետութեան պաշտօնը: Ուրիշ մէջ եղբայրներին, Բարսեղ Գարակէօղեան, մեռնելով 1871-ին, Կարապետ Գարակէօղեան իրեն ինկած ժառանգութեան բաժնին վրա ա- ւելցնելով զուտ մը, 300,000 ռուպլի կտակեց աղբին, առետրական բարձրագոյն վարժարան մը բացուելու համար: Ժամանակին Աղբային ժողովը չհորհակարութեան զուէ տուաւ. ու մինչդեռ Գարակէօղեան կաշնաւոր իր կենդանութեան իրազորել կտակին տրամադրութիւնը, մեռաւ 1872-ի միջոցները: Ներսէս պատրիարք մեծա- հանդէս յուզարկաւորութիւն մը կատարել տուաւ. հանդուգակ կտակողին համար, ու սկսաւ աշ- խատել առետրական վարժարանին բացմանը, յաջողեցաւ Բերայի գերեզմանատան մէջ վար- ժարանը կառուցանելու համար իր առէ մը հա- նել, սակայն Տիգրան Գարակէօղեան աներևու- թեանցով կտակը պարունակող թղթերն ու տո- մարները, սկսաւ հակառակել կտակին գործա- դրութեանը:

Այդ օրէն ի վեր իրարու յաջորդող պատ- րիարքները և վարչութիւնները զբաղեցան Գա- րակէօղեան կտակին խնդրով, մինչև իսկ աղբը համակերպեցաւ գոհմանալ 300,000 ռուպլին կէսովը, քառորդովը. Տիգրան Գարակէօղեան միշտ կը մերժէր, զատարանի կը դիմէր, կտակը անվաւեր կը հռչակէր: 88-ի Նուրեանի վարչու- թեան օրով Նուրեան էֆէնդի ուզեց գործը վերջացնել 30,000 ռուպլիով. սակայն անօգուտ. Գարակէօղեան փարա մը իսկ չը վճարեց: Պաշ- պանողական մամուլը միշտ ջանաց մարել այս խնդիրը. սակայն յառաջիկայականները ամեն ան- զամ, որ առիթ մը գտան, խնդիրը հրապարակ նետեցին:

Կը լսուի թէ իզմիրեան պատրիարք Գարա- կէօղեանի ժառանգորդներն պիտի պահանջէ Գարակէօղեան կտակին գործադրութիւնը:

Պ.—Ի

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԿԻԱՅԻՑ

Տրապիզոն, յունվարի 4-ին
Կարին՝ Շաբիր փաշան իր նախագահութեան տակ յանձնարումը մը կազմած է, որուն և կը մասնակցեն համարեա բոլոր հայ երեւելիներն. հարց արծարծած է մօտերը գտնուած նաւթի և ածուխի հանքերը շահագործել, չաքարի ու բամ- բակի գործարաններ ալ բանալ և այլն... Կըսուի թէ առաջարկած է ակցիօնեական ընկերութիւն կազմել:

Բօլիս և մանդարմի պաշտօնէութեան համար նշանակուած են շատ մը հայեր, բայց ղեռ չեն ձեռնարկած պաշտօնի. կը կարծուի թէ մարտ ամսին սկսին:

Ամերիկեան միսիօնարներն հոս գովելի գոր- ծունէութիւն ցոյց կուտան կարօտեալներուն օգ- նելու գործին:

Կառավարութիւնն ալ 500 հատ վերմակ և նոյնքան ալ անկողին (խոտ ու բամբակ) պատ- րաստել տուած է, հայերուն բաժնեկու հա- մար:

Տուրքերը ծայրայեղ խոտութեամբ կը հաւա- քուին. Ժողովուրդը ուրիշ գանէ ու տայ, շուա- րած է:

Թ. Ա.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Գերմանական կայսր վիլհելմ II-ի նորերս արտասանած ճառից յետոյ, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, որովհետ է ուժեղացնել գերմանա- կան պատերազմական նաւատորմը, և այս մասին մի առանձին ծրագիր պէտք է ներկայացնել Ռէյխստագին: Սակայն «Temps» լրագրի Բէրլինի թղթակցի ասելով, Ռէյխստագը հակառակում է զօրքի և նաւատորմի բիւջէտի աւելացնելուն: Խօսում են, թէ վիլհելմ կայսրը յայտնել է, որ եթէ Ռէյխստագը մերժի նաւատորմը ուժեղաց- նելու ծրագիրը՝ նա կը լուծվի:

ԻՍԱՌԵ ԼՈՒՐԵՐ

«Տարազում» տպված է.
«Մշակին» հարց անցնէ Եր ձեռնում, բա- ցականչելով թէ ինչ կապ կայ Աղբիւր-Տարազի խաղաղութեան և զեղարուեստական իրերի բա- զարի հետ: Ներքեցը, որ այս անգամ ձեռք ուղ- ցակի մենք չը պիտի պատասխանեմք, այլ յայտ- նելով մեր անկողն ջառակցութիւնը ձեռք աղի- տութեան առիթով այս առակ բաղարներ իր գոյութեան մասին, խնդրում ենք, եթէ յիշուի դուք չէք հասկանում, դիմել Եւրոպայի մայրա- քաղաքներին, կրկամենաք և Պետերբուրգ՝ «HO- БОЩА» լրագրին ու նրանցից մանրամասն տեղե- կանալ այդ տեսակ զեղարուեստական սպանների, ցուցահանդէսներին, բաղարների մասին: Տարա- ղը լինելով զեղարուեստական մի թերթ, ան- հրաժեշտ է համարում ունենալ և իր սաղնոյնը: Այս տողերի գործն է... Տիգրան Նաղա- րեան:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 յունվարի: Յունվարի 18-ին Ձմերույն պալատում Ռադաւոր Կայսրի և Թա- գուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդօրովնայի մօտ տեղի ունեցաւ երկրորդ պարահանդէս, ուր հրա- խրված էին մօտ 1000 անձինք:

Պետերբուրգի զինուորական-բժշկական ակադէ- միայի ֆիզիքական կարգիւնեում սկսված են ան- տեսանելի առարկաների լուսանկարելու փորձե- րը՝ պրոֆէսոր Բէնտզէնի կողմանով: Փորձերը կատարում է պրոֆէսոր Նեօթով, երկու ասիա- տեանների մասնակցութեամբ: Առաջին փորձերը վայելու հետեանքներ տուեցին:

ԲԵՐԼԻՆ, 19 յունվարի: Լուրեր տարածվեցին կանցլէր Իշխան Հօհենլօեի հրաժարականի մասին: Նրա յաջորդ անուանում են կոմս Լյուքսեմբուրգին:

ՎԼԱԴԻՎՈՍՏՈՎ, 20 յունվարի: Սէուլից հաղոր- դում են, որ եսպօնական և ուսաց կուսակ- ցութիւնների կողմը պալատական և վարչական շրջաններում շարունակվում է: Եսպօնացիները աշխատում են ապացուցանել, թէ անհարկն է Կօբէի գոյութիւնը առանց Եսպօնիայի: Եսպօ- նացիների ինտրիգները չիթի են առաջացնում Կօբէի թերակզու վրա, երկիրը ուժաւորւում է լինում և քանդվում է:

